

**OSALISRIIKIDE KONVENTSIOONI ARTIKLI 19 ALUSEL ESITATUD
ARUANNETE ARUTELU**

Piinamisvastase komitee esialgsed järeldused ja soovitused

EESTI

1. Komitee arutas Eesti esialgset aruannet (CAT/C/16/Add.9) oma 534., 537., 539., 544. ja 545 istungil 14., 15., 18. ja 21. novembril 2002 (CAT/C/SR. 534, 537, 539, 544 ja 545) ning võttis vastu järgmised järeldused ja soovitused.

A. Sissejuhatus

2. Komitee tervitab Eesti esialgse aruande esitamist, avaldades samas kahetsust, et kuigi esitatud aruanne sisaldab materjali kuni 2001. aasta kohta, ületati selle esitamise tähtaega 19. novembrit 1992 enam kui kaheksa aastaga. Komitee tunnistab poliitilisi ja majanduslikke raskusi, millega Eesti üleminekuperioodil kokku puutus, ning loodab, et tulevikus täidab osalisriik täielikult konventsiooni artiklist 19 tulenevaid kohustusi.

3. Aruanne, mis peamiselt käsitleb õigusnorme ega sisalda konventsiooni rakendamise üksikasjalikku informatsiooni ega ette tulnud raskusi, ei järgi täielikult komitee aruannete koostamise juhtnööre. Komitee siiski tunnustab delegatsiooni ulatuslikke vastuseid oma küsimustele.

B. Positiivsed aspektid

4. Komitee märgib järgmisi positiivseid arenguid:

- a) õiguskantsleri, kes tegutseb ka ombudsmanina, institutsiooni loomine;
- b) surmanuhtluse kaotamine 1998. aastal;
- c) põhiseaduses ette nähtud konventsiooni artiklis 1 sätestatud piinamise mõiste otsekohaldamise võimalus;
- d) 1. septembril 2002 karistusseadustiku jõustumine, mis kriminaliseerib piinamise ning mille eesmärgiks on kehtestada paindlik ja individualiseeritud karistussüsteem, mis suurendab kinnipeatavate resotsialiseerimise võimalusi, võimaldades neil töötada või õppida;
- e) vangla tingimuste parandamine, eriti kartserite vähendamine, kinnipidamishoonete renoveerimine ja tunnustatud rahvusvahelistele standarditele vastava Tartu Vangla avamine. Komitee tervitab Euroopa vangla reeglistikul põhineva vangistusseaduse jõustumist 1. detsembril 2000; samuti õiguskantslerile ja Tervisekaitseinspektsiooni

liikmetele kinnipidamisasutuste kõikidesse ruumidesse vaba juurdepääsu võimaldamist, mis on ette nähtud vangla 2000. aasta vangla sisekorraeeskirjas;

f) Piinamise Tõkestamise Euroopa Komitee aruannete ja liikmesriigi vastuste avaldamine, mis võimaldab kõikide huvitatud poolte arutelu;

g) osalisriigi kohustumine jätkata ÜRO organite poolt esitatud järelduste ja neile organitele edastatud Eesti koostatud aruannete avaldamist Välisministeeriumi veebilehel;

h) 30. jaanuaril 2002 Rahvusvahelise Kriminaalkohtu statuudi ratifitseerimine;

i) osalisriigi kinnitus, et kaalutakse võimalust ratifitseerida piinamisvastase konventsiooni fakultatiivne protokoll.

C. Murettekitavad valdkonnad

5. Komitee väljendab muret järgmiste asjaolude üle:

a) kohtunikud ei ole veel konventsiooni artiklit 1 otse kohaldanud ning kuigi rahvusvaheliste inimõiguste lepingute otsekohaldamine on võimalik, seda laialdaselt ei tehta;

b) karistusseadustiku paragrahvis 122 piinamise määratlemine kui “järjepidev või suurt valu põhjustav kehaline väärkohtlemine” ei ole täielikult kooskõlas konventsiooni artikliga 1. Komitee märgib, et kuigi delegatsiooni sõnul kaitseb artikkel 122 nii füüsilist kui ka vaimset tervist, võib selline sõnastus kaasa tuua kitsendavaid tõlgendusi ja arusaamatusi;

c) esineb üksikuid juhtumeid, kus politseiametnikud väärkohtlevad politseiasutustes kinni peetavaid isikuid. Kuigi vägivald, sealhulgas seksuaalvägivald ning vägivald kinni peetavate isikute hulgas kinnipidamisasutustes ja patsientide hulgas psühhiaatriaiglates ning hooldekodudes on vähenenud, on jäänud selliste juhtumite kõrge risk. Endiselt on murettekitavad kinnipidamistingimused politsei vanades arestimajades;

d) on ebaselge, kas ja millal võimaldatakse vahistatul või kinnipeetaval juurdepääs isiku vabalt valitud arsti juurde, eeldusel et see on üldse võimalik. Igal juhul esinevad seadusest tulenevad erandid piirata juurdepääsu advokaadile ja vähemalt ühele valitud isikule, mida politseivõimud võivad kuritarvitada. Üldiselt ei ole täpset ajalist piirangut, kui kaua vahistatud saavad oma õigusi vahi all viibides kasutada;

e) Eesti õigusaktide kohaselt võib illegaale ja asüülitaotlejaid, kelle asüülitaotlust ei rahuldatud, hoida väljasaatmislaagris kuni väljasaatmisotsuse täitmiseni. Seetõttu võib kinnipidamine osutada pikaajaliseks, kui väljasaatmisotsust ei saa täita;

f) süüdimõistetute hulgas on ülekaalus Vene kodakondsusega ja kodakondsuseta isikud, kategooriad, mis osaliselt kattuvad;

g) ei näi olevat ühtegi spetsiifilist asutust, kelle pädevusse kuuluks kinnipidamisasutuste, politsei arestimajade, vanglate, psühhiaatriaiglate või hooldekodude olude kohta informatsiooni kogumine.

D. Soovitused

6. Komitee soovitab, et osalisriik:

- a) inkorporeeriks karistusseadustikku piinamise kui süüteo määratluse, mis vastaks täielikult ja selgelt konventsiooni artiklile 1, ning korraldaks kohtunikele ja juristidele konventsiooni ja selle seisundit siseriiklikus õiguses käsitleva ulatusliku koolituse;
- b) tagaks, et täideviivad, juriidilised, meditsiini- ja teised ametkonnad, kes on seotud eestkostega, isikute kinnipidamisega, vangistusega, ülekuulamisega ja kinni peetavate isikute või vaimuhaigete kohtlemisega, oleksid teadlikud piinamise keelustamisest ja et nende taas-atesteerimine sisaldaks nii kinnitust nende teadmistest konventsiooni nõuete kohta kui ka ülevaadet nende praktikast kinni peetavate isikute või patsientide kohtlemisel. Väljaõpe peaks arendama oskust avastada piinamisest johtuvaid tagajärgi;
- c) tagaks kinnipeetavate- ja patsientidevahelise vägivalla, sealhulgas seksuaalvägivalla tõkestamise eesmärgil nende lähedase jälgimise (monitooringu) kinnipidamisasutustes ja psühhiaatriaiglates;
- d) jätkaks kõikide kinnipidamisasutuste renoveerimist, et tagada nende vastavus rahvusvahelistele standarditele;
- e) tugevdaks väärkohtlemise- ja piinamisevastast kaitset, mis on kehtestatud kriminaalmenetluse koodeksis, ja tagaks nii seaduses kui ka praktikas politsei järelevalve all viibivatele vahistatutele juurdepääsuõiguse vahistatute poolt valitud arstile ja advokaadile ning õiguse teavitada enda vahistamisest ühte valitud isikut. Nimetatud õiguste seadusest tulenevad erandid peaksid olema täpselt kindlaks määratud. Isikut, kellelt on võetud vabadus, sealhulgas kahtlustatavat, tuleb kohe informeerida tema õigustest talle arusaadavas keeles; kahtlusaluse õigust omada kaitset kriminaalmenetluses tuleks laiendada ka tunnistajatele ja isikutele, keda veel ei ole eeluurimise käigus kahtlustatavaks tunnistatud. Osalisriik peaks kehtestama täpse kronoloogia, millest nähtuks hiljemalt millal saab vahistatu oma õigusi kasutada;
- f) töötaks välja käitumiskoodeksi politseiametnikele, uurijatele ja muule personalile, kes on seotud isikute vahi all pidamisega;
- g) kehtestaks seadusega ajalised piirangud illegaalide ja nende asüülitaotlejate kinnipidamiseks, kelle asüüli saamise taotlust ei rahuldatud ja kelle suhtes on tehtud väljasaatmisotsus;
- h) teeks põhjaliku uurimuse ja koostaks aruande põhjustest, miks Vene kodakondsusega ja kodakondsuseta isikute arv on süüdimõistetute hulgas ülekaalus;
- i) kaaluks 1961. aasta kodakondsuseta isikute arvu vähendamise konventsiooni ratifitseerimist;
- j) töötaks välja kinnipidamisasutustes, psühhiaatriaiglates ja hooldekodudes konventsiooni käsitleva informatsiooni kogumise ja analüüsimise korra;
- k) kaaluks deklaratsioonide tegemist konventsiooni artiklite 21 ja 22 kohta.

7. Komitee soovib, et oma järgmises perioodilises aruandes, mida käsitatakse kui osalisriigi neljandat perioodilist aruannet ja mis tuleb esitada hiljemalt 19. novembriks 2004, osalisriik:

- a) esitab üksikasjaliku informatsiooni, mis käsitleb vastavalt mandaadile toiminguid, mida õiguskantsler ja Tervisekaitseinspeksioon on teinud, ja asjakohaseid järeldusi kinnipidamisasutuste külastamise kohta; samuti õiguskantsleri tegevuse tulemusi kaebuste lahendamisel riigiametnike toimepandud väärkohtlemise või piinamise kohta;

b) selgitab, kuidas on praktikas igal ajal tagatud vahistatute poolt väärkohtlemise kohta esitatud kaebuste lahendamise erapooletus ja objektiivsus;

c) esitab statistilised andmed, kus oleks soo, vanuse, rahvuse ja kodakondsuse järgi liigendatult esitatud kaebused riigiametnike toimepandud piinamise ja väärkohtlemise kohta, nende suhtes algatatud menetluste ja langetatud kriminaal- või distsiplinaarotsuste kohta.

8. Komitee soovib, et osalisriik levitaks oma riigi piires ulatuslikult kõiki komiteele edastatud aruandeid, komitee järeldusi ja soovitusi ning ülevaate kokkuvõtteid asjakohastes keeltes, sealhulgas eesti ja vene keeles ametlike veebilehtede, meedia ja valitsusväliste organisatsioonide kaudu.